

VI ANDRE

Indledning til et minitema om arbejderne og det nationale

Af Anne Trine Larsen

Det nationale er tilsyneladende blevet et vigtigt tema blandt arbejdere. Men hvilken rolle har det egentlig spillet historisk, og hvordan har arbejderhistorikerne forholdt sig til det? Det har de hidtil kun gjort sporadisk, men nu er der ny forskning, som tager emnet op.

Danmark er danskernes land, og borgerne skal have mulighed for at leve i et trygt retssamfund, der udvikler sig i overensstemmelse med dansk kultur ... Kulturen består af summen af det danske folks historie, erfaringer, tro, sprog og sædvaner. Beskyttelse og videreudvikling af denne kultur er en forudsætning for landets beståen som et frit og oplyst samfund.¹

Det er næppe en overraskelse for nogen, at en kerne i Dansk Folkepartis principper er at definere Danmark som danskernes land, og det kommer næppe heller som en overraskelse, at partiet vil beskytte og forsvare dansk kultur. Derimod er det nok kommet som en overraskelse for mange, at Dansk Folkeparti skulle blive Danmarks største arbejderparti målt i andel af arbejdervælgere. Partiet har siden midten af 1990'erne hentet sine vælgere fra mange forskellige partier, men det er ikke mindst Socialdemokratiet, der har leveret vælgere til Dansk Folkeparti. Det har givetvis bidraget til, at Socialdemokratiet har fortsat sin bevægelse i retning af at ville bevare dansk kultur² og ganske sikkert også til, at partiets flygtningepolitik er blevet strammet markant igennem det sidste årti. Denne radikaliserings er også at finde hos både Venstre og Det Konservative Folkeparti, men det er knap så interessant i denne sammenhæng. Det interessante er, at Danmark og dansk kultur tilsyneladende er blevet så vigtige temaer, også blandt arbejdere, at det er blevet emner, der har betydning for, hvor vælgerne sætter deres kryds på valgdagen. Denne udvikling kan være svær at forstå set i lyset af det meste af den danske arbejderhistoriske forskning. Tendensen til en opvurdering af det nationale blandt arbejderne stiller fagfeltet arbejderhistorie overfor en helt ny udfordring med at forklare, hvordan arbejderne kunne tage nationen Danmark til sig som et afgørende omdrejningspunkt for deres politiske bevidsthed.

Det er påkrævet, at det nationale bliver undersøgt både tematisk, teoretisk og politisk af

arbejderhistorikere. Tematisk, fordi det er nødvendigt, at historikerne begynder at forholde sig til det nationale i arbejderbevægelsen. Teoretisk, fordi det stiller nye krav til anvendelsen af teori og metode at analysere det nationale, og hidtil anvendt teori kan dårligt forklare de seneste års udvikling. Politisk, fordi det efterhånden ser ud til, at den solidaritet, der er at finde i Danmark, er en national solidaritet. Spørgsmålene er derfor: Hvad betyder nation og nationalisme, og hvordan har arbejderhistorikerne forholdt sig til de temaer?

Nation og nationalisme

Der findes ikke noget klart og entydigt svar på, hvad nation og nationalisme er, da definitionerne afhænger af ens teoretiske baggrund og måske også af ens politiske overbevisning. En mulig definition af en nation er: "en navngivet menneskelig befolkning, der besidder et historisk territorium eller hjemland og deler fælles myter og erindringer, en offentlig maskultur, én økonomi og fælles rettigheder og pligter for alle medlemmer."³ Afhængigt af teoretisk ståsted kan en nation bestemmes som et politisk-kulturelt fællesskab eller som et etnisk-biologisk fællesskab. I den første bestemmelse er et nationalt tilhørsforhold noget, borgerne får gennem tildelelse af borgerskab, mens den anden bestemmelse ser det nationale som noget, borgerne fødes ind i. Disse to modsatte opfattelser har været gældende siden Ernest Renan opstillede modsætningsparret i artiklen "Hvad er en nation?" i 1882.

I de senere års teorier om nationer har det været diskuteret, om nationer er primordiale, hvilket vil sige, at de er oprindelige og har været til lige så længe, der har været mennesker, om de er perennialistiske, hvilket vil sige, at de er vedvarende og eventuelt gentager sig, også selvom de forsvinder for en tid, eller om de er modernistiske, hvilket vil sige, at de historisk set er nye.⁴ Alle tre forestillinger om nationer vil imidlertid kunne forfægtes ud fra forestillinger om, at der er tale om både et tildelet fællesskab og et slægtskabsforhold. I forlængelse heraf kan nationalisme defineres

som "en ideologisk bevægelse, der vil opnå og opretholde autonomi, enhed og identitet på vegne af en befolkning, der af nogle medlemmer opfattes som konstituerende en faktisk eller mulig nation"⁵ Det er vigtigt at understrege, at følelsen af et nationalt fællesskab ikke behøver at føre til nationalisme.

I nationsdefinitionen peges der umiddelbart på nødvendigheden af både et kulturelt og politisk fællesskab; de fælles myter, erindringer og den offentlige kultur peger på et kulturelt fællesskab, mens kravet om lige rettigheder og pligter peger på behovet for et politisk fællesskab. Fra et arbejderhistorisk synspunkt er der imidlertid nogle problemer forbundet med en sådan definition af nationen. Sagt på en anden måde er det dels uklart, hvornår der er lige rettigheder i et givet samfund, dels er det uklart, om lige rettigheder er en nødvendig forudsætning for et nationalt fællesskab. Dette kan eksemplificeres med det demokratiske gennembrud, der i 1849 i Danmark gav valget til uberygtede mænd over 30 år med egen husstand. Således blev det mandlige borgerskab sammen med en del gårdejere centrale for konstruktionen af både nation og nationalisme. Herfra bliver det imidlertid svært at begribe, hvordan kvinder eller uformuende kunne være nationalister på det tidspunkt. Hvis definitionens krav om lige rettigheder følges, bliver det først muligt at tale om nationale fællesskaber efter 1915, hvor valgretten blev udvidet til også at omfatte kvinder og fattige. I den optik bliver nationalismen et ganske nyt fænomen i Danmark, men også problematisk da det nok for mange har været muligt at have stærke nationale følelser uden at have de formelle borgerrettigheder. Dermed er der nok grund til at antage, at oplevelsen af en fælles kultur har været ganske afgørende for forestillingen om et nationalt fællesskab.

Således har arbejderne ikke i begyndelsen været dele af det nationale fællesskab, hvis definitionens krav om lige rettigheder følges, det er noget, der er blevet givet dem af borgerskabet. Det passer da også fint med, at arbejderbevægelsen – også i Danmark – startede med at være internationalt orienteret, da det

nationale fællesskab blev set som et borgerligt fællesskab. En sådan forestilling om et nationalt fællesskab er beskrevet i Søren Mørchs *Den sidste Danmarkshistorie* og i Eric Hobsbawms *Nations and Nationalism since 1780*.⁶ Desværre lider begge under den svaghed, at de ser en opløsning af det nationale fællesskab i tiden efter 1945. Begrundelsen herfor er, at den tiltagende internationalisering og europæisering i Danmarks tilfælde betyder afgivelse af politisk magt til den Europæiske Union. Begge forfattere har selvfølgelig ret i, at det politiske fællesskab flytter sig fra et nationalt til et europæisk niveau, men deres idé om opløsning af de nationale fællesskaber efter 1945 er båret af, at de ikke tillægger den kulturelle del af de nationale fællesskaber nogen videre betydning, da kulturelle fællesskaber blot har fungeret som midler til bevaring og skabelse af politiske fællesskaber. Den fortolkning forekom nok plausibel, da Mørchs (1996) og Hobsbawms (1990) analyser udkom, men den er blevet næsten umulig at opretholde i lyset af den efterfølgende udvikling, hvor nye nationalismer er opstået rundt omkring i Europa.

Hvad de to forfattere har ret i er, at de nationale politiske fællesskaber faktisk har været i opløsning også i det seneste tiår. Det forekommer derfor oplagt at fokusere på de kulturelle fællesskaber som bindemidler for nationerne. Imidlertid er afgrænsningen af kulturelle fællesskaber mindst ligeså tvivlsomme som afgrænsningen af de politiske. En pointe ved Søren Mørchs Danmarkshistorie er, at der ikke er en fælles kultur i form af for eksempel en fælles historie, da danskerne ikke har lært den samme Danmarkshistorie, og en hel del danskere har kun et sporadisk kendskab til Danmarkshistorien fra deres folkeskoletid.⁷ Alligevel er der tilsyneladende en forestilling blandt danskere om et kulturelt nationalt fællesskab, og det synes afgørende at få præciseret, hvori denne forestilling består, samt hvor og hvornår den er dannet. Det er nemlig en mulig hypotese for forståelsen af de nye nationalismer, at det kulturelle fællesskab tager over, når det politiske forsvinder. En un-

dersøgelse af kulturfællesskabet vil derfor være et bidrag til at forstå og forklare de nye nationalismer, og måske også til at forandre dem.

Arbejderhistoriens historie

Ser vi på arbejderhistoriens historie, er der som antydnet ikke ret meget hjælp at hente. Helt overordnet kan arbejderhistoriens historie opsplittes i to faser, hvor den første fase faldt i mellemkrigstiden, mens den anden fase faldt i tiden fra midten af 1960'erne.⁸ Den anden fase befinder vi os endnu i, men arbejderhistorien har – som andre felter i historiefaget – undergået en hel del forandringer.⁹

Den første mere systematiske akademiske interesse for arbejderbevægelsens historie kom med oprettelsen af *Institut for Historie og Samfundsøkonomi* i 1927.¹⁰ I denne fase gik arbejderhistorie i vidt omfang ud på at kortlægge de forskellige organisationers historie, eller det handlede om at registrere løn- og prisudviklinger. Den første fase i de professionelle historikers udforskning af arbejderhistorien var dermed meget empirisk orienteret, og måske endda teoretisk baseret på positivisme.¹¹ I tilbageblik er det værd at understrege, at de spørgsmål, der blev stillet i mellemkrigstiden, var politiske, økonomiske og sociale; det var ikke de kulturelle spørgsmål, der var på dagsordenen. Dette forhold kan givetvis forklares med, at formålet med oprettelsen af instituttet var politisk, og der sad da også politiske repræsentanter i instituttets bestyrelse.¹²

Da den anden fase af de professionelle historieskrivers udforskning af arbejderens historie satte ind i midten af 1960'erne, var der en række gentagelser fra den tidligere fase. Der var således stadig tale om kortlæggelser af partiers og organisationers historie og i den forstand også om en stærk empirisk orientering,¹³ men der blev også budt på flere nye aspekter. Et vigtigt træk var, at der ikke var tale om en politisk styret forskning, som tilfældet havde været med *Institut for Historie og Samfundsøkonomi*, men der var tale om vidtrækkende politiske debatter, også om hvordan

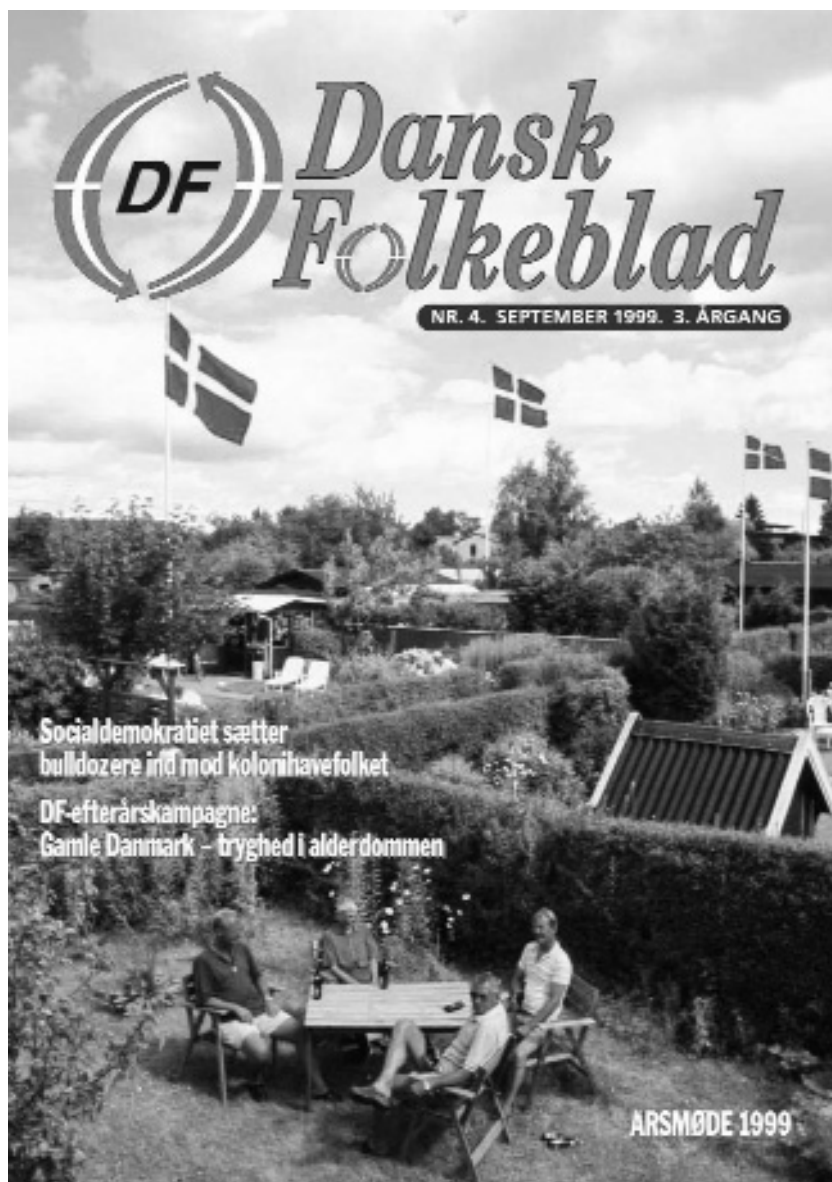
arbejderhistorie skulle bedrives – og det er historisk set slående. I tilgift fulgte en række teoretiske overvejelser om nødvendigheden af en marxistisk tilgang til arbejdernes historie, og selvfølgelig også om hvilken marxistisk tilgang, der i så fald måtte være bedst. Det inddebar blandt meget andet, at reformisme og klassekamp blev to af grundtemaerne i 1970'ernes udforskning af arbejdernes historie. I den forbindelse fulgte også en række overvejelser over ikke mindst Socialdemokratiets nationale orientering, men formålet med disse undersøgelser var at analysere politiske strategier, ikke at overveje kulturelle aspekter af partiets nationale orientering.¹⁴ Det gav i øvrigt god mening i en tid, hvor ideologiske og sociale spørgsmål var helt udbredte emner i den daglige presse.

I løbet af 1980'erne skete der en række forandringer af forskningen i arbejderhistorie, men der var også nogle velkendte træk, der blev bevaret. Således fortsatte kortlægningen og den empiriske orientering, og der begyndte at komme revisioner af de allerede undersøgte områder og emner. Men der var også en del nye temaer, som blev gjort til genstand for undersøgelse, og de var ofte kulturhistoriske. Til gengæld var ældre arbejderhistorikere af den overbevisning, at de teoretiske, metodiske og politiske debatter var blevet mindre dominerende, end de havde været i den sidste halvdel af 1970'erne.¹⁵ Når det var muligt at se udviklingen i 1980'erne som et udtryk for en afpolitisering af fagfeltet, skyldes det blandt andet, at den politiske historie blev set som værende selve formålet med arbejderhistorie.¹⁶ De kulturelle aspekter af arbejdernes historie blev således ikke set som havende videregående politiske konsekvenser, hverken af dem der forestod de kulturelle undersøgelser eller af andre. Da de kulturelle og mere hverdagsagtige forhold vandt indpas, skete der nemlig nogle gange det, at den nye forskning blev konserverende i den forstand, at livet i fortiden blev beskrevet som hårdt og slidsomt, mens arbejderne senere har fået meget bedre vilkår. I den forstand har der været tale om en farlig sti at betræde.

Selvom det nok med den politiske historie fortsat var muligt at forstå og forklare den tiltagende borgerliggørelse af samfundet, så gav den ikke som i 1970'erne anledning til håb om, at den også kunne bidrage til en forandring af dette vilkår. Der var da også opmærksomhed på, at arbejderhistorien begyndte at savne undersøgelser, der kunne forklare, at store dele af arbejderklassen faktisk ikke placerede sig selv i denne klasse, men snarere hørte til småborgerskabet.¹⁷ Det er derfor ikke underligt, at der var opstået et ønske om nye analyserammer, som kunne indfange, hvad der var på spil omkring 1990.¹⁸

I årene efter 1990 blev emnerne for forskningen i arbejdernes historie endnu en gang udvidet: Endnu flere kulturtemaer blev undersøgt, gamle organisationsanalyser blev revurderet, sociale forhold blev genstand for nye undersøgelser, og det blev igen populært med biografiske undersøgelser.¹⁹ Men især to nye emner var fremtrædende i den nye arbejderhistorie. Det ene var udforskningen af arbejderbevægelsens ageren under anden verdenskrig, mens det andet var venstrefløjens og ikke mindst kommunisternes opgør med fortiden.²⁰ I denne periode var det ikke blot Socialdemokraterne, men hele den samlede venstrefløj der var kommet i defensiven. Begge de nye temaer fungerer som illustrationer af og forklaringer på den efterfølgende afpolitisering af fagfeltet. Arbejderhistorie havde mistet sin uskyld. Med socialdemokraternes rolle i samarbejdspolitikken og de mere eller mindre korrekte fortolkninger af venstrefløjen som sovjettro var det efterhånden blevet en speget affære at henvise til fortidens sejre. Det blev mindre relevant at bekende sig til socialisme endsige til en bestemt form for socialisme for at bedrive arbejderhistorie. Det var blevet et fagfelt, historikeren kunne interessere sig for som for et hvilket som helst andet felt – om end måske med en lidt højere grad af social indignation.

En præcisering af, hvad der foregik i fagfeltet arbejderhistorie ved årtusindskiftet, må nødvendigvis fremhæve, at der var tale om et blomstrende forskningsfelt, idet nye emner og

Det højrepopulistiske Dansk Folkeparti forsøger at konstruere et billede af sig selv som det rigtige, gode gamle Socialdemokratiet. Her Dansk Folkeblad til kamp for kolonihavehyggen og "Gamle Danmark". (www.dansksfolkeparti.dk)

områder fortsat blev opdyrket. Arbejderhistorie var i øvrigt også set i lyset af tidligere tiders forskning vedvarende ateoretisk og apolitisk, men det kan være, at det netop var en af grundene til, at fagfeltet fortsat blomstrede, da der ikke på forhånd var lagt restriktioner for forskningen. Men det kan virke forstemmende, at der kun sjældent blev lagt op til analyser, som kunne bidrage til historisk at forklare, hvad der var på spil socialt, politisk og kulturelt i form af en tiltagende national orientering blandt arbejderne målt eksempelvis i en øget tilslutning til Dansk Folkeparti. Ligesom der fortsat kan være god grund til at efterlyse nye analyserammer, der kan bidrage til at indfange, hvad der er på spil i disse år, hvor spørgsmål, der tidligere blev opfattet som sociale eller økonomiske, i dag opfattes som kulturelle; eksempelvis når der tidligere blev talt om økonomisk omfordeling til fattige, så tales der i dag om at lære indvandrere dansk og integrere dem i samfundet i stedet for at overveje, om der kunne være tale om sociale eller økonomiske problemer.

Arbejderhistorien og det nationale

Der har naturligvis været undtagelser fra denne generelle udvikling. I artiklen "Socialismen og fædrelandet. Arbejderbevægelsen mellem internationalisme og national stolthed 1871-1940" i *Dansk identitetshistorie* beskrev Niels Finn Christiansen, hvordan den socialdemokratiske del af arbejderbevægelsen startede med at være internationalt orienteret. Der havde været nationalt orienterede indslag eksempelvis i 1840'erne blandt andet med udsigt til valgret også til arbejdere. Imidlertid var det den internationale tankegang, der dominerede i hvert fald indtil 1915. Denne internationale orientering blev smukt formuleret af Gustav Bang i 1908 i *Vor tid. Det moderne Samfunds- og Kulturliv i Fortællinger for Folket*, hvor det forlød, at vi: "opfatter ikke længer Folk af fremmede Nationaliteter som noget fjendtligt eller i bedste Fald som noget os uvedkommende; vi opfatter dem som Menne-

sker af samme Art som vi selv, om end deres Sprog kan være os ukendt og mange Træk af deres Tankegang og Kultur uforstaaelige."²¹ Ved første verdenskrigs udbrud begyndte partiet at skifte kurs i retning af en national orientering og det begyndte at overtage en række borgerlige nationale symboler som eksempelvis Dannebrog, der ellers var blevet opfattet som et stærkt nationalt symbol indtil 1919. I 1930'erne blev dette skifte i retning af en national orientering legitimeret med, at den nationale kultur, historie og sproget blev bundet sammen med de sociale forbedringer, som Socialdemokratiet havde bidraget til at gennemføre i Danmark.²²

Niels Finn Christiansens undersøgelse af Socialdemokratiets forhold til det nationale er som resten af *Dansk identitetshistorie* kun sparsomt funderet teoretisk og bygger overvejende på kildestudier, men også en smule på Claus Brylids undersøgelser af Socialdemokratiets historie, der bortset fra en enkelt kilde-samling og et par specialer repræsenterede de få undersøgelser, der fandtes af Socialdemokratiets forhold til det nationale i starten af 1990'erne.²³ Niels Finn Christiansens påvisning af, at Socialdemokratiet havde været nationalt (frem for internationalt) orienteret efter 1915 kom for så vidt ikke som nogen overraskelse. Det var en del af Socialdemokratiets historie, der var blevet fremlagt i Claus Brylids forskning og udbygget også efter at *Dansk Identitetshistorie* udkom i 1992.²⁴ Hos Brylid havde det heddet, at nok var Socialdemokratiet orienteret nationalt i tiden efter 1914, men partiet var ikke nationalistisk.²⁵ Den nationale orientering styrkedes under verdenskrisen 1929-33, og det gjaldt generelt i de europæiske lande. I Danmark appellerede Socialdemokratiet til nye samfundsgrupper, og det kunne efterhånden karakteriseres som et folkeparti, der også appellerede til nationalfølelsen i midten af 1930'erne.²⁶ Sigtet med at demonstrere Socialdemokratiets nationale orientering var at angive en af de grundlæggende faktorer for det klassekompromis, som velfærdsstaten kom til at bygge på. Hermed er en del af grunden lagt til en forståelse af parti-

ets nationale orientering, men det er i høj grad i tråd med den politiske historie. Der mangler imidlertid en præcisering af, hvordan partiet var nationalt orienteret i mellemkrigstiden, og hvad det vil sige, at det ikke var nationalistisk.²⁷ Der kan således findes en række undersøgelser af Socialdemokratiets nationale orientering i tiden før 1945, men der mangler undersøgelser af tiden efter.

Er spørgsmålet, hvordan de nationale symboler anvendes, og hvilke symboler der overhovedet er nationale, da er Inge Adriansens *Nationale symboler i Det Danske Rige 1830-2000* en mere præcis undersøgelse. Adriansens undersøgelse er både et oversigtsværk over de vigtigste danske nationale symboler og en analyse af disse symboler og deres virkninger. Endvidere er der tale om en undersøgelse, som indbefatter både de officielle og de uofficielle symboler.²⁸ Desværre er arbejderbevægelsen kun behandlet sporadisk; dels er den overvejende repræsenteret ved partierne Danmarks Kommunistiske Parti og Socialdemokratiet, dels undersøges det ikke, om der er en særlig form for nationalitet på spil blandt arbejderne. De drukner så at sige i mængden af alle dem, der har anvendt nationale symboler, og det vil være ønskeligt med en undersøgelse af lige præcis arbejderbevægelsens symbolanvendelse, der kunne bidrage til en sammenkobling imellem arbejdernes kulturelle og politiske historie.

I dette nye emne har der i første omgang været tale om analyser af gammelkendte områder som eksempelvis de politiske partier, og i den forstand er der tale om en revurdering af tidligere forskning, samtidig med at der bidrages med noget helt nyt. Det er således ikke kun Socialdemokratiet, der har været genstand for nye undersøgelser, men også Danmarks Kommunistiske Parti og Socialistisk Folkeparti.²⁹ Det kommer næppe som en overraskelse, at DKP har haft en national orientering, men det er først i de seneste år, at dette forhold er blevet grundigere analyseret. Imidlertid er det ikke kun partierne, der har været genstand for sådanne nyfortolkninger. Det har også været tilfældet bredere i arbejderbe-

vægelsen; eksempelvis er arbejderbevægelsens holdning til fremmed arbejdskraft analyseret, noget bredere er der set på de sociale bevægelsers forhold til det nationale.³⁰

Minitemaet om det nationale

De fem artikler i minitemaet er i tråd med forskningen i arbejderhistorien og det nationale, men der er tale om fem helt nye bidrag med andre vinkler end de hidtidige. Minitemaets første og indledende artikel "Vi Andre" er en historiografisk introduktion til emnet. Herefter følger artiklen "Frederik Dreiers antinationalisme" af Morten Møller, der er en undersøgelse af Frederik Dreiers kritik og bekæmpelse af nationalismen i midten af 1800-tallet samt en præcisering af Dreiers antinationalisme. Dermed er fokus ikke som så ofte på Dreier som socialist, men snarere på Dreiers forhold til det nationale og nationalismen. Frem for at tale om antinationalisme kunne det nok synes mere mundret at tale om en internationalisme, men det er en pointe i Morten Møllers læsning af Dreier, at der er tale om en egentlig modstand mod de stærke nationalistiske strømninger omkring treårskrigen. Møller tager afsæt i Dreiers historiesyn, der danner grundlag for kritikken af den nationalistiske historiebrug. Herfra demonstreres Dreiers kritik af nationalismen, og der peges på, hvordan han fremhæver politikken frem for kulturen i sin samtidskritik. Hermed viser Møller, at Dreier så politikken som rum for forandring og kulturen som konserverende for samfundet.

I "Ud i naturen – bliv en nordisk medborger" analyserer Niels Kayser Nielsen forbindelseslinierne mellem en folkelig nationalisme og det socialdemokratiske velfærdsprojekt i Norden i første halvdel af 1900-tallet. Udgangspunktet for undersøgelsen er en række forskellige kulturelle repræsentationer i Norge, Sverige, Finland og Danmark. Analysen demonstrerer, hvordan der er tale om forskellige former for nationalisme i de fire lande, samtidig med at det bliver gjort klart, at nationalismen er funderet i specifikke landskaber

såvel som i specifikke kroppe. Hermed bliver det klart, at nok er nationale historiefortællinger centrale for konstruktioner af nationalisme, men de suppleres stærkt af den kropslige erfaring af nationen, herunder også af oplevelserne af dens kulturelle repræsentationer. Med Niels Kayser Nielsens analyse bliver det således klart, at en forståelse af national identitet er betinget af en forståelse af de kulturelle forhold, der kun dårligt kan komme til syne via analyser af politisk historie alene. Samtidig demonstreres det, hvordan de kulturelle repræsentationer har en klar sammenhæng med den politiske historie.

Jesper Jørgensens artikel "Vort parti er et dansk parti" har hentet sin titel fra parolen ved Danmarks Kommunistiske Partis landspartikonference i 1938. På dette tidspunkt havde partiet netop anlagt sin nye nationale strategi efter at have været internationalt orienteret siden sin stiftelse i 1919. Den nye strategi hang tæt sammen med et kursskifte i Komintern i 1935, der indebar, at de nationale kommunistpartier skulle bruge nationalfølelsen i sin kamp mod fascismen. DKP fastholdt den nye nationale linje frem til 1952, hvor der blev formuleret en klar teoretisk linje for forholdet mellem det nationale og det internationale. En slags dobbelt-patriotisme som hengav sig til både Sovjet og Danmark. Jesper Jørgensen definerer sluttelig DKP's nationalisme med et politisk nationsbegreb, der indebærer, at det nationale er et (politisk) tilvalg, ikke et (nødvendigt) kulturelt nedarvet forhold. En pointe her er, at det er muligt at være dansk på mange forskellige måder, og endvidere at det er meningsløst at kalde nogen for 'udanske', hvis de definerer sig selv som 'danske'.

Sebastian Lang Jensens artikel "'Det nationale' i venstrefløjens EF-modstand 1957-72" er en undersøgelse af, hvordan venstrefløjen har brugt det nationale i kampen mod EF. Venstrefløjen er repræsenteret ved DKP og SF, men der er også enkelte referencer til unge socialdemokrater. I partiernes første modstand mod Fællesmarkedet blev der udtrykt en frygt for ophævelsen af dansk selvstændighed, og Fællesmarkedet blev set som en trussel mod

den danske nation, hvilket ikke mindst blev tydeligt gennem anvendelsen af den for dansk identitet så velkendte skræmmefigur "tyskerne". I retorikken om truslen mod det danske arbejdsmarked blev skræmmefiguren udvidet til at omfatte de horder af arbejdsløse sydeuropæere, der ville oversvømme Danmark og true dansk kultur. I venstrefløjens senere modstand blev nordisk samarbejde formuleret som et godt alternativ, fordi de nordiske landes folk ikke var nogen trussel mod hverken dansk kultur eller det danske arbejdsmarked. I kampen mod EF afløste "folket" således "arbejderklassen", og "dansk kultur" kom til at fremstå mere tydeligt end socialisme hos både SF og DKP. Heri kunne der nok synes at fremstå nogle modsætninger for de ellers internationalt orienterede partier, men det blev klaret ved at definere "det nationale" som en del af et større internationalt hele.

Noter

1. Dansk Folkepartis principprogram, se www.dansk-folkeparti.dk.
2. Bevarelsen af dansk kultur var et tema allerede i Socialdemokratiets principprogram *Det ny århundrede*, 1992.
3. Min oversættelse af: "a named human population occupying a historic territory or homeland and sharing common myths and memories; a mass, public culture; a single economy; and common rights and duties for all members", Anthony D. Smith, *The Nation in History. Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism*, 2000, s. 3.
4. Anthony D. Smith, *The Nation in History. Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism*, 2000, s. 5, 27.
5. Min oversættelse af: "an ideological movement for the attainment and maintenance of autonomy, unity and identity on behalf of a population deemed by some of its members to constitute an actual or potential 'nation'" Anthony D. Smith, *The Nation in History. Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism*, 2000, s. 3.
6. Eric J. Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780. Programme, myth, reality*, 2000 [1990]. Søren Mørch, *Den sidste Danmarkshistorie*, 1996.
7. Søren Mørch, *Den sidste Danmarkshistorie*, 1996, s. 11-13.

8. Gerd Callesen, "Historieskrivningen om arbejderbevægelsen indtil ca. 1970" i *Fremad og aldrig glemme. Ti års forskning i arbejderbevægelsens historie – status og perspektiver*, 1981, s. 16.
9. Grundlinierne i min historiografiske undersøgelse af arbejderhistorieforskningen er baseret på *Årbog for Arbejderbevægelsens historie*, tidsskriftet *Arbejderhistorie* og de to historiografiske antologier *Fremad og aldrig glemme. Ti års forskning i arbejderbevægelsens historie – status og perspektiver*, 1981 samt *Fremad – ad nye veje*, 1990.
10. Gerd Callesen, "Historieskrivningen om arbejderbevægelsen indtil ca. 1970" *Fremad og aldrig glemme. Ti års forskning i arbejderbevægelsens historie – status og perspektiver*, 1981 s. 19.
11. Niels Finn Christiansen, "Social- og fagforeningshistorieforskning i 1930erne" i *Årbog for Arbejderbevægelsens historie. Tema: Fagbevægelsen*, 1978, s. 211-222.
12. Niels Finn Christiansen: "Social- og fagforeningshistorieforskning i 1930erne" i *Årbog for Arbejderbevægelsens historie. Tema: Fagbevægelsen*, 1978, s. 211-222.
13. Se eksempelvis *Årbog for Arbejderbevægelsens Historie* 1971, 1972, 1973.
14. Se eksempelvis *Årbog for Arbejderbevægelsens Historie* 1974, 1975, 1977 eller Claus Bryld, *Det danske socialdemokrati og revisionismen*, 1976.
15. Niels Finn Christiansen, "På jagt efter den forsvundne debat – problemer og perspektiver i reformismeanalysen" i *Fremad – ad nye veje*, 1990, s. 56 og Gerd Callesen, "Arbejderbevægelsens historie som selvstændig forskningsgren" i *Fremad – ad nye veje*, 1990, s. 37.
16. Gerd Callesen, "Arbejderbevægelsens historie som selvstændig forskningsgren" i *Fremad – ad nye veje*, 1990, s. 37.
17. Niels Finn Christiansen: "På jagt efter den forsvundne debat – problemer og perspektiver i reformismeanalysen" i *Fremad – ad nye veje*, 1990, s. 61.
18. Jensen, Niels Ole Højstrup m.fl., "Indledning" i *Fremad – ad nye veje*, 1990, s. 7-8.
19. Se eksempelvis *Arbejderhistorie* 1993, 1994, 1998, 2002.
20. Se eksempelvis *Arbejderhistorie* 1995, 1998, 1999.
21. Gustav Bang, *Vor Tid. Det moderne Samfunds- og Kulturliv i Fortællinger for Folket*, Bind 1, 1908. Her citeret efter Niels Finn Christiansen, "Socialismen og fædrelandet. Arbejderbevægelsen mellem internationalisme og national stolthed 1871-1940" i Ole Feldbæk (red.): *Dansk identitetshistorie*, Bind 3, 1992, s. 557.
22. Niels Finn Christiansen, "Socialismen og fædrelandet. Arbejderbevægelsen mellem internationalisme og national stolthed 1871-1940" i Ole Feldbæk (red.): *Dansk identitetshistorie*, Bind 3, 1992, s. 580.
23. Gerd Callesen, *Socialdemokratiet og internationalismen. Kilder til belysning af det danske socialdemokratis syn på det slesvigske spørgsmål 1906-24*, 1973.
24. Se fx Claus Bryld, *Den demokratiske socialismes gennembrudsår*, 1992; "Den demokratiske socialismes gennembrud" i *Arbejderhistorie, Meddelelser om forskning i arbejderbevægelsens historie*, nr. 41, 1993; "Arbejderbevægelsen og de politisk-historiske forudsætninger for velfærdsstaten" i *Arbejderhistorie*, nr. 4. 1996; *Den socialdemokratiske idéarv*, 2004.
25. Claus Bryld, "Den demokratiske socialismes gennembrud" i *Arbejderhistorie. Meddelelser om forskning i arbejderbevægelsens historie*, nr. 41, 1993, s. 12.
26. Claus Bryld "Arbejderbevægelsen og de politisk-historiske forudsætninger for velfærdsstaten" i *Arbejderhistorie*, nr. 4, 1996, s. 11.
27. Det fremanalyseres i et vist omfang i Solveig Skovmose Madsens upublicerede hovedfagsspeciale, *Socialdemokratiets nationalisering i 1930erne. Det nationale perspektiv i den politiske retorik*. Aarhus Universitet, Historisk Institut, 2002.
28. Inge Adriansen, *Nationale symboler i Det Danske Rige 1830-2000*, 2003.
29. Se Thomas Ekman Jørgensens ph.d.-afhandling *Transformations and crises: the Left and the nation in Denmark and Sweden 1956-1980*, 2004.
30. Se Søren Hein Rasmussen, "Modstanden og det nationale" i *Mødet med den europæiske jungle. Den jyske Historiker*, nr. 93, 2001; Thomas A. Møller, *Fra Paris 1889 over Djursland til Stuttgart 1907. Arbejderbevægelsen om de fremmede*. Utrykt speciale, Københavns Universitet, 2002.

Abstract

Anne Trine Larsen: We Others. An introduction to a mini-theme on workers and the national question, *Arbejderhistorie* 2/2005, pp. 1-9. *These years it appears that the national question has assumed an added importance for working class voters. At the same time historians of the labour movement have only dealt with this subject in a sporadic way until now. It is therefore high time to ask what the national question and nationalism really amounts to, and what role it has played historically in the labour movement. With a point of departu-*

re in a discussion of the concept of nation, and its relation to politics and culture, the attitude of labour historians to the subject is examined. New research directly relevant to this issue is indicated after which four articles are introduced on the mini-theme 'workers and the national question'.

Anne Trine Larsen
ph.d., postdoc ved Afdeling for Historie,
Institut for Historie og Områdestudier,
Aarhus Universitet
hisatl@hum.au.dk